

A R C H I W I S T Y K A
S P O Ł E C Z N A

**Artykuł jest częścią publikacji pt. „Archiwistyka Społeczna”, którego pełna wersja dostępna jest pod adresem:
www.archiwa.org**

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Katarzyna Ziętał

OPRACOWANIE REDAKCYJNE: Aleksandra Janiszewska

PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD: Diana Gawronkiewicz / Podpunkt

DRUK: TZG Zapolex Sp. z o.o.

Wydanie I, Warszawa 2012

Ośrodek KARTA

Ul. Narbutta 29, 02-536 Warszawa

Tel. (48-22) 848-07-12, faks (48-22) 646-65-11

Ośrodek
Karta

Email: ok@karta.org.pl, www.karta.org.pl

ISBN: 978-83-61283-87-4

Tekst publikacji (z wyłączeniem materiałów wizualnych) dostępny jest na licencji **Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 3.0**. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści pod warunkiem wskazania autorów oraz Fundacji Ośrodka KARTA jako właściciela praw do tekstu oraz zachowania niniejszej informacji licencyjnej. Utwory zależne zbudowane w oparciu o treść niniejszej publikacji muszą być rozpowszechniane na tych samych warunkach. Tekst prawny licencji z przystępnym podsumowaniem dostępny jest na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.pl>

Dofinansowano ze środków Programu „Archiwistyka społeczna”.

NARODOWY
INSTYTUT
AUDIOWIZUALNY

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Opracowanie materiałów audiowizualnych

MACIEJ MELON

Materiały drukowane czy zdjęciowe dają możliwość szybkiej analizy zawartości – możemy je przeglądać w pośpiechu, licząc że łatwo wyselekcjonujemy interesujące nas treści. Nieopracowane nagrania dźwiękowe czy wideo nie „powiedzą” nam wiele o swojej zawartości. Są jak książki pozbawione spisu treści. Jest to paradoks materiałów, które są „mówione”, a zarazem nieme. Im większa kolekcja nagrań, tym łatwiej o dezorientację w ich zawartości. Dlatego opracowanie nagrań, czyli stworzenie dokumentów tekstowych opisujących ich zawartość, jest koniecznością.

1. PODSTAWA – METRYCZKA I STRESZCZENIE

Opracowanie podstawowe polega na sporządzeniu metryczki nagrania i jego streszczenia. Jest to swego rodzaju plan minimum – jeśli nie mamy sił i środków na pełne opracowanie, zdecydujemy się na to rozwiązanie, które – choć nie jest docelowe – posłuży jako punkt wyjścia do dalszych prac.

Metryczka zawiera:

- » dane dotyczące relacji,
- » dane dotyczące osoby nagrywanej,
- » streszczenie, gdzie wymienione są najważniejsze wątki nagrania, ale bez dokładnego wskazywania, w której minucie nagrania pojawiają się te wątki.

PRZYKŁAD:

RELACJA

Data nagrania relacji (dzień, miesiąc, rok): 24.07.2007

Miejsce nagrania relacji: Warszawa

Czas trwania relacji: 251 min – 4 h 11 min
 Osoba nagrywająca (imię i nazwisko): Jakub Nowak
 Forma zapisu relacji: audio
 Język relacji: polski
 Sygnatura: AHM_1001

DANE OSOBOWE OSOBY NAGRYWANEJ

Nazwisko lub pseudonim: Kowalski
 Nazwisko panińskie: nie dotyczy
 Imię (imiona): Jan
 Inne nazwiska (przybrane lub pseudonimy): nie dotyczy
 Data urodzenia (dzień, miesiąc, rok): 20 lipca 1921
 Miejsce i kraj urodzenia: Nowogródek, Polska
 Płeć: mężczyzna
 Narodowość: polska
 Wykształcenie: wyższe
 Zawód: chemik

STRESZCZENIE

Życie codzienne w Nowogródku przed II wojną światową, okupacja w Warszawie (Mokotów), życie codzienne w Łodzi pod koniec i po zakończeniu II wojny światowej, studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim w pierwszej połowie lat 50., harcerstwo w powojennej Polsce, udział w zajęciach na Uniwersytecie Łatającym w latach 70. działalność w Niezależnej Oficynie Wydawniczej Nowa w latach 1982–84.

Korzyści ze sporządzenia nawet tak skrótowego opisu są trudne do przecenienia. Jeśli w naszym archiwum będziemy chcieli odszukać nagrania związane np. z Nowogródkiem, dzięki powyższemu opisowi znajdziemy również to nagranie. Oczywiście badacz uzyska tylko ogólną orientację w treści i będzie musiał włożyć dodatkowy wysiłek w odnalezienie interesujących go fragmentów nagrania. By ułatwić mu pracę, należy poświęcić dodatkowy czas i sporządzić szczegółowe opracowanie nagrania.

2. OPRACOWANIE SZCZEGÓŁOWE

Opracowanie szczegółowe to nic innego, jak napisanie spisu treści nagrania. W odróżnieniu od ogólnego streszczenia, tu opisujemy nagranie minuta po minucie. Możemy to jednak zrobić przynajmniej na dwa sposoby.

2.1 Metoda stosowana w Archiwum Historii Mówionej Ośrodka KARTA i Domu Spotkań z Historią

Polega ona na chronologicznym wymienieniu wątków pojawiających się w nagraniu. Zaznaczamy jedynie moment, w którym wątek się rozpoczyna. Nawet jeśli wątek trwa kilka minut, nie powtarzamy tego samego opisu dla kolejnych minut, tylko czekamy, aż pojawi się nowy wątek. Wówczas zaznaczamy jego początek itd.

PRZYKŁAD:

Najwcześniejsze wspomnienia z dzieciństwa (dom rodzinny, rodzice, święta); ok. 1 min [co oznacza, że wspomnienia z dzieciństwa pojawiają się od pierwszej minuty nagrania]

Wspomnienia szkolne (szkoły powszechne, do których uczęszczał, relacje z kolegami i nauczycielami, wycieczki szkolne); ok. 7 min [co oznacza, że od siódmej minuty nagrania pojawiają się wspomnienia szkolne]

Wakacje (pobyty u babci w Zaleszczykach, wyprawy w góry, kajaki); ok. 14 min [od czternastej minuty nagrania osoba nagrywana wspomina wakacje]

W powyższym przykładzie mamy do czynienia z trzema wiodącymi wątkami, a opis, który sporządziliśmy, dotyczy pierwszych 14 minut nagrania. Ze wspomnieniami szkolnymi możemy się zapoznać od pierwszej do około 7. minuty, a opis wakacji możemy usłyszeć od ok. 7 do ok. 14 minuty.

W Archiwum Historii Mówionej nagrania są opisywane również za pomocą słów kluczowych. Ich lista zawiera ok. 250 haseł i dotyczy przede wszystkim polskiej historii XX wieku. Jedno nagranie może być opisane za pomocą dowolnej liczby słów kluczowych. Z listą słów kluczowych można się zapoznać tu: <http://www.audiohistoria.pl/web/index.php/szukaj>

Dalej należy kliknąć „wybierz temat”.

2.2 Metoda stosowana w Visual History Archive (tzw. Archiwum Spielberga)

Polega ona na opisaniu każdej kolejnej minuty nagrania za pomocą słów kluczowych, których lista zawiera ponad 50 000 haseł.

PRZYKŁAD:

Opis 128. i 129. minuty nagrania.

Cechą stosowanej w VHA metody opisu nagrań jest to, że treści opisywane są bezpośrednio za pomocą słów kluczowych. Jest to możliwe przede wszystkim dlatego, że lista słów kluczowych jest tak obszerna. Można się z nią zapoznać tu: http://sfi.usc.edu/download/SFI_Thesaurus.pdf

3. TRANSKRYPCJA NAGRANIA

Wielokrotnie zdarza się, że nawet najlepsze opracowanie nie odpowiada naszym celom. Dzieje się tak, kiedy chcemy wykorzystać nagranie bądź jego część w ramach pracy naukowej (np. przy analizie biograficznej) czy publikacji. Praca bezpośrednio z nagraniem bywa wówczas niemożliwa ze względów praktycznych, trudno na przykład wyobrazić sobie, że w ramach przygotowań do zajęć uniwersyteckich studenci przesłuchają wielogodzinną relację. Warto dla takich celów nagranie spisać, czyli innymi słowy sporządzić transkrypcję nagrania. W zależności od potrzeb, można to zrobić przynajmniej na dwa sposoby.

3.1 Transkrypcja naukowa

Ma wiernie odwzorowywać nagranie, tworząc jego wersję tekstową niemalże o charakterze kopii 1:1. Zapisujemy wszystkie elementy nagrania, to znaczy również urywane słowa, przejęzyczenia, zaznaczamy krótsze i dłuższe pauzy wraz z ich długością, staramy się także oddać stan emocjonalny rozmówcy w określonych momentach. Zapisujemy także momenty pojawienia się osób trzecich i ich ewentualne wtrącenia. Dzwonek telefonu, szczekanie psa, dźwięk wiertarki zapisujemy również. Sporządzamy także minutnik, którego szczegółowość zależy od nas i naszych celów – możemy zaznaczać czas np. co 3, co 5 czy co 10 minut.

PRZYKŁAD:

No i naszą trójkę w skromnym /-/ mieszkaniu na ulicy Płońskiej utrzymywała matka, sama. Nie była przyzwyczajona do tego, gdyż ojciec /-/, mmm, był wtedy na wojnie, w głębi Rosji. Później się szczegółów dowiedziałem. Otóż, yyy, w czasie jeszcze, pod koniec wieku XIX, yyy, ojciec za działalność niepodległościową został /-/, y, zaaresztowany, znaczy zabrany i wysłany w żołdacy, jak to w ow/ w owym czasie było.

[0:03:17]

Jego brat Teofil został wybrany, został zabrany, wywieziony na Syberię, z której już nie wrócił. A więc to moje pochodzenie ze strony ojca, to była, hmm, czy ja wiem. Musiała to być rodzina, zresztą dość liczna, musiała być to rodzina, o jakichś takich tradycjach, jak na owe czasy, koniec XIX wieku, dość już, yyy, no, jak na miarę ówczesną, powiem w cudzysłowie, naturalnie, wykształcona.

3.2 Transkrypcja uproszczona

Jeżeli nie potrzebujemy dokładnej transkrypcji do celów naukowych, możemy poprzestać na zapisie nieco uproszczonym. Zachowujemy w nim cechy

języka używanego przez rozmówcę, ew. wypowiedzi gwarowe, cechy składni. Pewne elementy można natomiast pominąć. Dotyczy to chrząknięć, kaszlnięć, przytakiwań („aha”), komplementów pod adresem badacza, współczesnych ocen politycznych. Usuwamy również urwane słowa czy przejęzyczenia. Jeśli interesuje nas konkretne wydarzenie historyczne, które pojawia się w różnych miejscach nagrania, możemy dokonać montażu tych fragmentów.

PRZYKŁAD:

Naszą trójkę w skromnym mieszkaniu na ulicy Płońskiej utrzymywała sama matka. Nie była przyzwyczajona do tego, gdyż ojciec był wtedy na wojnie, w głębi Rosji. Później się szczegółów dowiedziałem. Otóż jeszcze, pod koniec wieku XIX, ojciec za działalność niepodległościową został zaaresztowany i wysłany w żołdaty, jak to w owym czasie było.

[0:03:17]

Jego brat Teofil został wywieziony na Syberię, z której już nie wrócił. Musiała to być rodzina, zresztą dość liczna, o jakichś takich tradycjach, jak na owe czasy, koniec XIX wieku, dość już, jak na miarę ówczesną, wykształcona.

Decydując się na drugi rodzaj transkrypcji, możemy mieć poczucie zaoszczędzonego czasu. Pamiętajmy jednak, że jeśli spisujemy nagranie w sposób uproszczony, nie otrzymamy pełnoprawnego źródła historycznego. Jeśli za pewien czas będziemy chcieli pochylić się nad nagraniem pod kątem pracy naukowej, wówczas będziemy zapewne zmuszeni do ponownej transkrypcji nagrania, tym razem pełnej. Oszczędność czasu może być zatem pozorna.

4. OPROGRAMOWANIE

Opracowywanie materiałów audiowizualnych może być kłopotliwe pod względem technicznym. Łatwo jednak tego rodzaju kłopotów uniknąć. Nie trzeba mianowicie ręcznie przełączać się pomiędzy otwartymi „okienkami” z edytorem tekstu i odtwarzaczem audio/wideo. Wystarczy użyć oprogramowania multimedialnego, które obsługuje skróty klawiaturowe działające w tle. To znaczy, że możemy pracować w edytorze tekstu, a jednocześnie sterować odtwarzaczem, zatrzymywać nagranie, cofać je, przewijać do przodu, etc. Takie funkcje zapewnia chociażby popularny Winamp. Stworzono także profesjonalne narzędzie do transkrybowania: Express Scribe. <http://www.nch.com.au/scribe/>

MACIEJ MELON – socjolog, filozof, pracuje w programie „Historia Mówiona” Ośrodka KARTA.